

Engelsiz Çocuk Oyun Alanlarının Engelli Çocuklar Tarafından Kullanılabilirliği

Gülbin ÇETİNKALE DEMİRKAN

*Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 51240 Niğde
gulcetinkale@gmail.com*

ORCID: 0000-0003-2283-3460

Özet

Çocuk gelişiminde önemli bir rol üstlenen çocuk oyun alanlarının planlama ve tasarım aşamasında, farklı yaş gruplarına ve farklı yeteneklere sahip çocuklar ile ailelerinin taleplerini karşılayabilmesine özen gösterilmelidir. Böylece bütün çocukların eşit olduğu mekanlar yaratılmış olacak aynı zamanda çocukların mekanı bağımsız ve birlikte kullanmalarına olanak verilmiş olacaktır. Ayrıca diğer çocuklarla sosyalleşerek fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak daha sağlıklı bireyler olmalarına katkı sağlanacaktır. Bu araştırmada, engelli bireylere yönelik tasarlanan, tasarım aşamasında bazı özel önlemleri gerektiren engelsiz parklar, kullanılabilirlik açısından peyzaj tasarımı kriterleri ve ilgili standartlar doğrultusunda irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk oyun alanı, engelli çocuk, peyzaj tasarımı, oyun

Usability of Unimpeded Children Playgrounds by Disabled Children

Abstract

Planning and designing of playgrounds which are important for children development is cared about meeting demands of different age groups and the kids who have different talents and also their parents. As a result of this, these places will be create for kids who are equal and children will use these places independently and together. Also these will help children on their social, intellectual and psychological development. That means children will be healthier individuals in the future. In this study, the unimpeded playgrounds designed which need special precautions for disabled individuals are examined in the direction of landscape designing criterias and related standarts for usage.

Keywords: Playground, disabled children, landscape design, play

1. GİRİŞ

Oyun çocukların sosyal, kültürel ya da fiziksel olarak farklı olsalar da biyolojik ve sosyal gereksinimleri nedeniyle kendiliğinden ortaya çıkan doğal bir davranış biçimidir (Beckwith, 1988; Uslu ve Shakouri, 2012; Arslan Muhacir ve Yavuz Özalp, 2016). Farklı çocukluk evrelerinde değişik oyun türleri oynayan çocuk için kurallı ya da kuralsız oyun oynamak, zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimin yanı sıra yaratıcılığın artmasına, özgüven duygusunun gelişmesine ve sorunlar karşısında çözüm üretebilmesine de katkı sağlamaktadır (Bayraktaroğlu ve Büke, 2015; Pouya ve ark., 2017). Özellikle açık alanlarda oynanan oyunlar çocukların yaşam ortamları ve doğa ile ilişki kurmalarına, duygularını yansıtabilmesine, kas-iskelet sistemi ve motor becerilerinin gelişmesine olanak tanımaktadır (Powell, 2005; Emmett, 2012; Duman ve Koçak, 2013; Tavşan ve ark., 2018). Kentsel alanlarda bina aralarında sıkışık kalan sınırlı sayıdaki oyun alanlarında oyuna yönelik mekânsal düzenlemelerin niteliğinin önemi büyüktür. Oyun alanlarında alanın yeterli büyüklüğe sahip olması, tercih edilen ekipmanların oyun alanının temel kullanıcısı olan çocuklar için uygunluğu, çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek özellikte olması ve alanın çocuklar için tehlike yaratmaması

gerekmektedir. Toplum içerisinde her bireyin farklı yeteneğe ve fiziksel/zihinsel yetiye sahip olduğu düşünülerek tasarımlara bu doğrultuda yön verilmesi oldukça önemlidir (Alkan Meşhur ve Tekin, 2018).

20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin 23. maddesinde "devletler zihinsel ya da bedensel o zcu rlu c ocukların saygınlıklarınınu vence altına alan, o zgu venlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul eder" ve 31. maddesinde de "devletler c ocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlencede (etkinliklerinde) bulunma ve ku ltu rel ve sanatsal yaşama serbestce e katılma hakkını tanırlar" ayrıca "c ocuğunku ltu rel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar, o zendirirler ve c ocuklaric in, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve ku ltu re ilişkin (etkinlikler) konularda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler" ifadeleri yer almaktadır (Unicef, 1989). Bu durumda engelli çocukların da diğer çocuklarla oynama hakkının teşvik edilmesiyle engelli çocukların da hayal güçlerini harekete geçiren, zorluklarla mücadele edebilecekleri ortamlarda, özgüvenlerinin de gelişmesine fırsat verilmesi sağlanabilecektir (Soltani ve ark.,2012). Ayrıca 13 Aralık 2006 yılında kabul edilen "Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nde engelli bireylerin topluma katılımının sağlanması da vurgulanmıştır. Bu doğrultuda engelli çocukların diğer çocuklarla eşit fırsatlardan yararlanması topluma birey olarak kazandırılan çocuğun seyirci durumundan çıkıp katılımcı durumuna geçmesine olanak verecektir.

Ülkemizdeki yasalar gereğince reşit olma yaşı 18 olarak kabul edilmektedir. Buna göre 18 yaşın altındaki bireyler çocuk sayılmaktadır. Bu nedenle de oyun alanları 0-18 yaş grubu kullanıcılara hitap etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2011 yılı nüfus ve konut araştırmaları verilerine göre toplam nüfusun 0-4 yaş arasında % 1.2'si; 5-9 yaş arasında % 2.1'i; 10-14 yaş arasında 2.1'i; 15-19 yaşları arasında da % 2.3'ünün en az bir engeli olduğu, 0-19 yaş arasında 25200 bireyin 4883'ünün engelli olduğu bildirilmiştir (TUİK, 2015). Verilere göre 0-19 yaş aralığındaki bireylerin 1/5'i engelli durumundadır. Değerler dikkate alındığında çocuklar için oyun alanları organize edilirken engelli ve sağlıklı bütün çocukları kapsayacak ve bir arada oynayabilecekleri, fiziksel engellerden arındırılmış oyun alanları tasarlanmalıdır. Çocukların gereksinimleri aynı olurken engel durumlarına göre yetenekleri farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle çocuk oyun alanlarında kullanılan oyun alet ve ekipmanlarının ölçü ve formları ile çocukların fiziksel özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Özellikle parlak renkli, çok küçük ya da çok büyük çizgilerin kullanıldığı sıra dışı ve doğal elemanların tercih edildiği oyun alanları çocukların daha fazla ilgisini çekecektir.

Bu çalışmada, ülkemizde engelsiz park kapsamında engelli çocukların diğer çocuklarla bir arada parkı kullanmasına imkan veren bazı parklar standartlara uygunluk ve kullanılabilirlik açısından değerlendirilmiştir. Mevcut durumun da ortaya konulduğu çalışmada yapılması gerekenler konusunda öneriler getirilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2019 yılında yapılan araştırmanın materyalini Ankara ili Çankaya ilçesindeki "Serçe Engelsiz Oyun Parkı" ile Keçiören ilçesindeki "Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı" ve Adana ili Seyhan ilçesindeki "Pınar Engelsiz Parkı" oluşturmaktadır. Parklarda güvenlik, arazinin durumu, zemin durumu ve özellikleri, donatı elemanları, bitkisel materyal ve oyun elemanlarının çeşidi açısından veriler toplanmıştır. Çalışmada engelli bireyler için hazırlanan Dünya ve Türkiye'deki standartlar doğrultusunda engelsiz parklardan toplanan veriler tasarım kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiş, parklardan çeşitli fotoğraflar çekilerek ölçüler alınmış ve mevcut durum irdelenmiştir. Parklardaki ölçülerin değerlendirilmesinde "Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik El Kitabı (2011) ile Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu"ndan(2013) yararlanılmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin 2004 yılında yayınladığı "Accessibility fortheDisabled a

Design Manual for a BarrierFree Environment” (Engellilerin Erişimi için Engelsiz Bir Çevre Tasarımı El Kitabı) ve “2010 ADA StandardsforAccessible Design” (Erişilebilir Tasarım için Standartlar)’danda faydalanılmıştır. Sağlıklı ve engelli çocukların bir arada kullanımı amacıyla tasarlanan engelsiz parkların tasarım kriterleri ve standartlar doğrultusunda uygunluğu belirlenerek elde edilen sonuçların yerel yönetimler için yol gösterici olması hedeflenmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Her çocuğun oynayabileceği çocuk oyun alanlarının tasarlanması, oyun alanı içerisindeki ekipmanlara bütün çocukların erişiminin sağlanması oldukça önemlidir. Engelli bireyler için ise engel gruplarına göre erişimi kolaylaştıracak imkanların sunulması gerekmektedir. Bu doğrultuda güvenlik açısından parklar incelendiğinde Serçev Engelsiz Oyun Parkı girişinde bulunan idari binada görevlilerin bulunduğu, Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında güvenlik kamerası olduğu, Adana Pınar Engelsiz Parkında güvenlik kamerası ve güvenlik görevlisinin bulunduğu belirlenmiştir. Parkların hepsinde alan çevreleme elemanları kullanılarak ayrılmış, kimi yerde alçak duvarlar kimi yerde ise çitlerle sınırlandırmalar yapılmıştır. Güvenlik özellikle büyük şehirlerdeki çocuk oyun alanları için ebeveynlerin tercih ettiği ve gereklilik olarak ortaya çıkan bir durumdur. Güvenlik konusunda benzer sonuçlar birçok yazar tarafından da bildirilmiştir (Powellve ark., 2005; Deretarla Gül, 2012; Arslan Muhacir ve Yavuz Özalp, 2016). Arazi yapısı engelsiz parklarda oldukça önemlidir. Engelli bireyler için düz alanlar olduğu kadar engebeli alanların da bulunması ancak bu alanlarda özel tasarımlara yer verilerek alanda daha ilgi çekici oyun alanları yaratılması açısından önemlidir. Engelsiz parklar topoğrafya açısından incelendiğinde park alanlarının düz olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de birçok çocuk oyun alanında yaratıcılığı geliştirecek engebeli alanlar yerine düz alanların olduğu Yılmaz ve Bulut(2002); Duman ve Koçak, (2013); Ayan ve Ulaş(2015) tarafından da bildirilmiştir(Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma kapsamındaki engelsiz parklardan genel görünüm (Orijinal, 2019)

Parklardaki sert zeminli alanlar park içindeki yolları, rampa ve merdivenleri, otoparkları, dinlenme alanlarını, oyun alanlarını ve spor alanlarını oluşturmaktadır. Açık alanlardaki yollar-rampa ve merdivenler engellilerin en çok sorunla karşılaştığı kullanımlardan bir tanesidir. Bu doğrultuda incelenen parklardan Serçev Engelsiz Oyun Parkı’nda yol genişliğinin 3 m’den dar olmadığı, alanın girişinde bulunan idari binaya ulaşımında kullanılan rampanın genişliği 2 m, eğiminin ise % 1 olduğu tespit edilmiştir. Kot farkı oluşturularak yapılan seyir ve dinlenme alanında bulunan rampanın genişliği 3 m, eğimi ise % 3 olarak belirlenmiştir. Alanda bulunan iki rampanın da standartlara uygun olduğu, engelli kullanımı açısından zorluk yaratmadığı, alanda da merdivenin tercih edilmediği tespit edilmiştir. Benzer sonuçlar bu parkta çalışma yapan Yüce

Eşkil(2011); Uslu ve ark(2017) tarafından da saptanmıştır. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkındayol genişliklerinin 2.5 m'den dar olmadığı, alanda rampa ve merdiven bulunmadığı belirlenmiştir. Uslu ve ark, (2017)'da çalışmalarında benzer sonucu belirtmişlerdir. Pınar Engelsiz Parkında ise yol genişliği 2.5 m'den dar değildir. Alanda iki adet park girişi bulunmaktadır. Alana ana yoldan girişte merdiven ve rampa yapılmıştır. Rampa genişliği 1.2m eğimi ise % 8'dir ve yapılmış olan bu rampa 10 m'den uzun rampalara girmektedir. Bu nedenle ikinci rampaya geçişte yapılmış olan 2.5 m'lik düz dinlenme alanı olması gerekliliği şartını taşımaktadır. Rampa tekerlekli sandalye kullanıcısının manevra yapabilmesi için uygun sahanlık ölçüsüne sahiptir. Rampanın olduğu alanda bulunan merdivenler standartlarda belirtilen riht (mak. 15 cm yükseklik) ve sahanlık (2 m) ölçülerine uymaktadır. Ancak merdivenlerde tek taraflı korkuluk kullanılması basamak sayısı 3'den fazla olan bir merdiven için riskli bulunmuştur. Görme engelli bireyler için merdivenin başlangıç ve bitiş noktasında duyumsanabilir alan olmadığı da tespit edilmiştir. Büyük bir alana sahip olan parkta yan yollardan ana yola geçişlerin bazı yerlerinde rampa olmadığı ve oluşan yüksekliğin bertaraf edilmediği de belirlenmiştir (Şekil 2).

Serçe Engelsiz Oyun Parkı

Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 2. Yol, rampa ve merdivenlere ait genel görünüşler (Orijinal, 2019)

Parklardaki otoparklar ve parka ulaşım alanları incelendiğinde Serçev Engelsiz Oyun Parkının otoparklarının yeterli sayıda olduğu ve alana toplu taşıma ile rahatlıkla ulaşılabilirdiği Yüce Eşkil(2011) tarafından da belirlenmiştir. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında ise parkın dik bir rampa üzerinde kurulu olmasının yaya ulaşımını zorlaştırdığı, park yakınında toplu taşıma durakları ve parkın ayrı bir otoparkının da bulunmadığı Uslu ve ark.,(2017) tarafından da tespit edilmiştir. Pınar Engelsiz Parkında, park yakınında toplu taşıma durakları olduğu, parka ulaşımın kolay olduğu ve engelli bireyler için ayrı otopark yapıldığı belirlenmiştir.

Parklardaki dinlenme alanlarının engelli bireylerin kullanımına uygun olması gerekmektedir. Bunun için dinlenme alanlarının park içerisindeki yollarda engel oluşturmayacak şekilde dinlenme cepleri içerisinde konumlandırılması ve refakatçilerin kullanımına da olanak vermesi oldukça önemlidir (Çelik ve ark., 2015). Serçev Engelsiz Oyun Parkının dinlenme alanları incelendiğinde Serçev Engelsiz Oyun Parkında oturma banklarının olduğu tespit edilmiştir. Bu parklar Belediyenin tahsis ettiği sıradan banklardır ve engelli bireyler için özel bir oturma alanı, kamelya veya pergola bulunmamaktadır. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında masalı oturma birimi, oturma cebi içerisine yerleştirilen kamelya ve birçok bank bulunmaktadır. Masalı oturma birimi tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygun değildir. Ayrıca herhangi bir gölgeleme elemanı da bulunmamaktadır. Kullanılan oturma biriminin sağlıklı bireyler için de ergonomik olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde parkta tercih edilen kamelya da tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygun bulunmamıştır. Kamelyanın engelli bireyler için tasarlanmadığı tespit edilmiştir. Alanda kullanılan bankların kimisi çocuk oyun alanı içerisinde kimisi de yollarda dinlenme cebi oluşturulmadan konumlandırılmıştır, bu nedenle güvenlik açısından risk oluşturacağı belirlenmiştir. Pınar Engelsiz Parkında ise birçok bank, kamelya ve pergola bulunmaktadır. Alanda banklar cep içerisine yerleştirilmiştir. Ancak bazı banklar çocuk oyun alanı içerisinde kaydıraklara çok yakın konumlandırılmıştır. Bazı bankların yanında ise tekerlekli sandalye ile dinlenilebilecek alanlar oluşturulmuştur. Alanda kullanılan kamelya ve pergolalar tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun değildir. Ancak, kamelya ve pergolaların ana yol bağlantıları engel oluşturmayacak şekilde yapılmıştır (Şekil 3). Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik El Kitabı (2011) ile USTAD Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu (2013) ve Birleşmiş Milletlerin yayınladığı el kitabında (2004) oturma banklarının 100-200 m gibi düzenli aralıklarla konumlandırılması gerektiği, dinlenme alanlarında oturma bankının yanında tekerlekli sandalye kullanıcıları için 1.2 m'lik alan bırakılması gerektiği, bankların zeminden yüksekliğinin 45 cm, sırt yaslama bölümünün yüksekliğinin 70 cm olması gerektiği, masaların yüksekliğinin 75 cm - 90 cm arasında olması gerektiği ve bütün yönlerden tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaklaşabilmesi için masa altı minimum derinliğinin 60 cm olması gerektiği bildirilmiştir. Belirtilen standartlara göre Pınar Engelsiz Parkındaki düzenli aralıklarla yerleştirilen banklar, bazı dinlenme ceplerinde tekerlekli sandalye kullanıcıları için yeterli alan bırakılması açısından ve diğer iki parkında bank yüksekliklerinin uygun olduğu belirlenmiştir.

Serçev Engelsiz Oyun Parkı

Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı

Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı

Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 3. Parklarda kullanılan bank, kamelya ve pergolalara ait örnekler (Orijinal, 2019)

Parklardaki donatı elemanlarından aydınlatma elemanları, çöp kutusu ve çeşmeler standartlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Serçev Engelsiz Oyun Parkında aydınlatma elemanı olarak 3m yüksekliğinde 10 m aralıklarla çevre aydınlatmaları kullanılmıştır. Aydınlatma direkleri park içerisinde yollarda engel oluşturmayacak şekilde konumlandırılmıştır. Ancak aydınlatma için tercih edilen floresan ampulün gece park aydınlatması için uygun olmadığı, görme engelli bireyler için yeterli aydınlatmayı sağlayamadığı belirlenmiştir. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında, 5m yüksekliğinde ikili sokak aydınlatma direği kullanılmıştır. Aydınlatma direkleri ana yol üzerinde engel yaratmayacak şekilde konumlandırılmıştır. Aydınlatma için kullanılan armatürlerin led çevre aydınlatma armatürleri ile değiştirilmesinin gece görme engelli bireyler için de uygun bir aydınlatma yapılmasını sağlayacağı tespit edilmiştir. Pınar Engelsiz Parkında ise parka hakim noktalara 12 m yüksekliğinde projektör direği, 10 m aralıklarla 3m yüksekliğinde çevre aydınlatma direkleri konumlandırılmıştır. Aydınlatma direklerinin konum itibarıyla park kullanıcıları için engel oluşturmadığı ve alana yerleştirilen projektör aydınlatma direkleri ile gece yeterli aydınlatmanın sağlandığı belirlenmiştir (Şekil 4).

Serçev Engelsiz Oyun Parkı Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 4. Parklarda kullanılan aydınlatma elemanı örnekleri (Orijinal, 2019)

İncelenen kılavuz ve el kitaplarında aydınlatma elemanları için park içerisindeki ana yollarda aydınlık alanın profiline en az 150 cm, yan yollarda ise en az 90 cm genişliğinde ve yüksekliklerinin ise 230 cm olması gerektiği belirtilmiştir. Parklarda ana ve yan yollar dikkate alınmadan, tek tip aydınlatma elemanı kullanılmıştır. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında aydınlatma profiline hem genişlik hem de yükseklik açısından uygun olduğu, diğer iki parkta ise sadece yüksekliklerin uygun olduğu tespit edilmiştir.

Serçev Engelsiz Parkında kullanılan çöp kutusu yol üzerine yerleştirilmemiş olmasına rağmen yola çok yakın konumlandırılması ve hareketli olması sebebiyle tehlike oluşturabileceği tespit edilmiştir. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı ve Pınar Engelsiz Parkında çöp kutularının sabit ve yolda engel oluşturmayacak şekilde yerleştirildiği belirlenmiştir. Standartların olduğu el kitapları ile kılavuzda, çöp kutusunun bordür taşına en az 40 cm uzaklığa monte edilmesi ve en az 90 cm en çok 120 cm yüksekliğinde olması gerektiği bildirilmiştir. Bu doğrultuda parklarda kullanılan çöp kutularının konum olarak uygun olmamakla birlikte yükseklik açısından uygun olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5).

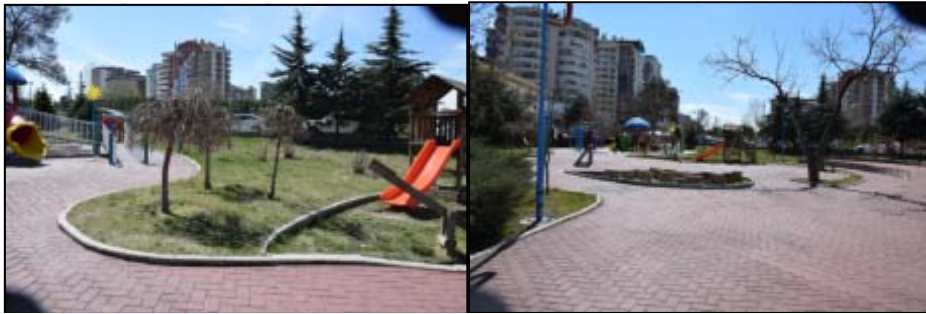

Serçev Engelsiz Oyun Parkı Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 5. Parklarda kullanılan çöp kutularına ait örnekler (Orijinal, 2019)

Parklarda yumuşak zeminli alanları oluşturan bitkilendirme alanları peyzaj tasarımlarında hem görsel hem de işlevsel öneme sahiptir. Engelsiz parklarda yapılacak bitkilendirme tasarımlarında bitkilerin biçim, doku, renk gibi özellikleri çocukların engel durumlarına göre değerlendirilmeli ve tasarımlarda yer verilmelidir. Serçev Engelsiz Parkında bitkiler bitki kasası içerisinde herhangi bir bitki kullanılmamıştır. Gölge yapan ağaçlar, ağaçlık ve çalılara yeşil alanlar içerisinde yer verilmiştir. Ancak alanda bazı dikenli ve zehirli türler, dağınık formlu bitkilere yola yakın alanlarda yer verildiği belirlenmiştir. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında da Serçev Engelsiz Parkındakine benzer hataların yapıldığı bazı ibreli türlerin yola çok yakın konumlandırıldığı saptanmıştır. Pınar Engelsiz Parkı incelendiğinde ise özellikle çalılarının doğru mesafede konumlandırılmadığı yola çok yakın yerlere dikildiği ve dikenli türler yer verildiği tespit edilmiştir. Parklarda genel olarak bitkilendirme

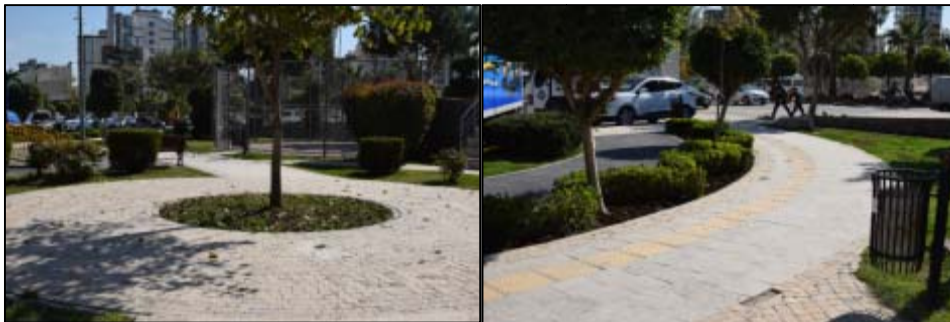
tasarımlarında engelli bireyler ve engel durumları gözetilmeden bitkilendirme yapıldığı ancak Pınar Engelsiz Parkında bazı noktalarda kullanılan bitki kasaları ve ağaççıkların bitiminden itibaren 60 cm'lik bir alanda doku farklılaşması yapılarak duyumsanabilir alan oluşturulduğu belirlenmiştir (BM, 2004; Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu, 2013). Alanda kullanılacak ağaçların gövde yüksekliğinin en az 2 m ve geniş taç yapısına sahip olması gerektiği, dağınık formlu türlerin yaya yollarına yakın konumlandırılmaması gerektiği meyveleriyle veya diğer organlarıyla zehirli etkiye sahip ya da dikenleriyle çocuklara zarar verebilecek, yere dökülen tohum, kozalak veya meyveleriyle tehlike yaratmayacak türlerin kullanılması gerektiği ayrıca, görme, işitme, dokunma ve koklama duyularını harekete geçirerek türlere yer verilmesi gerektiği birçok çalışmacı tarafından da belirtilmiştir (Aksoy, 2011; Uslu ve Shakouri, 2012; Çelik ve ark., 2015; Uslu ve ark., 2017).

Serçev Engelsiz Oyun Parkı

Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı

Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 6. Parklarda bitkilendirmeye ait genel görünümler (Orijinal, 2019)

Parklardaki çocuk oyun elemanları çeşidi incelendiğinde Serçev Engelsiz Parkında, engelli ve sağlıklı çocuklar için oyun elemanları bulunmaktadır. Ortopedik engelli çocukların oturması için yapılan salıncakta güvenlik kayışının bulunmadığı, tekerlekli sandalye kullanıcıları için yapılan salıncığın rampasının zincirle kilitlendiği için açılmadığı ancak kaydıraklara rampa ile ulaşabildikleri, tahterevallide koruyucu ekipmanların bulunmadığı ve 2 adet de dokunsal oyun ekipmanı olduğu belirlenmiştir. Oyun ekipmanlarının bulunduğu zeminin sert zemin olması sebebiyle çocuklar için düşme ve çarpma durumlarında tehlike oluşturacağı tespit edilmiştir. Parktaki oyun ekipmanlarının da bakımsız olduğu gözlenmiştir. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo

Parkında da Serçe Engelsiz Parkındaki ekipmanlarda yaşanan sorunların olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu parkta oyun alanı biraz aşınmış olmasına rağmen yumuşak zemin olması sebebiyle daha güvenli bulunmuştur. Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkında bir adet süs havuzu bulunmakta ancak çocuklar için bir duyuşal alan niteliğinden ziyade görsel etki amacıyla yapıldığı, ayrıca havuzun bir tarafından diğer tarafına geçiş için yerleştirilen ahşabın oldukça tehlikeli ve anlamsız olduğu tespit edilmiştir. Pınar Engelsiz Parkında ise; kaydıraklara rampa ile erişilebilen büyük bir oyun ekipmanı olduğu onun dışında engelli çocuklar için bir ekipman olmadığı, bir adet kum havuzu bulunduğu ancak kum havuzunun zeminde olması sebebiyle tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanamayacağı, parkta engelli çocuklar için oyun ekipmanlarının yetersiz olduğu saptanmıştır. Oyun alanı zemininin yumuşak zemin olması olası darbelerde zarar verici etki yaratmasını önleyecektir (Şekil 7).

Serçe Engelsiz Oyun Parkı

Şehit Uzman Onbaşı Murat Azizo Parkı

Pınar Engelsiz Parkı

Şekil 7. Parklardaki Oyun Ekipman Örnekleri (Orijinal, 2019)

Parklardaki çocuk oyun ekipmanları incelendiğinde tek tip ekipmanların kullanıldığı belirlenmiştir. Özellikle engelsiz çocuk oyun alanlarında, çocukların fiziksel yeteneklerine uygun ölçü ve formlarda oyun aletlerinin olması gerektiği, doğal materyallerden farklı oyunlara imkan verecek oyun alanlarının yaratılması gerektiği birçok çalışmacı tarafından da bildirilmiştir (Uslu ve Shakouri, 2012; Bayraktaroğlu ve Büke, 2015; Sungur ve Czaplinska, 2018).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Engelsiz parklarda yürütülen bu çalışma sonucunda; toplumda farklı bir bölümü oluşturan engelli bireylerin, özellikle topluma birey olarak kazandırılan çocukların, toplumdan izole olmadan yaşaması amacıyla ortaya çıkan "Engelsiz Park" kavramının amacına ulaşamadığı saptanmıştır. Parklardan elde edilen bulgular sonucunda engelsiz parklar, engelli çocukların diğer çocuklarla sosyalleşerek kullanabileceği nitelikte bulunmamıştır. Parkların tüm engel gruplarına hitap etmediği, oyun ekipmanlarının bakımsız olması sebebiyle birçok engelli çocuk tarafından kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.

Planlama ve tasarım aşamalarında çocuk oyun alanı yapılacak alanın fiziksel özelliklerinin ve yeterliliğinin planlama aşamasında önemli olduğu, tasarım aşamasında ise kullanıcı beklentilerinin göz ardı edilmemesi gerektiği, kentsel yeşil alan sistemi içerisinde de çocuk oyun alanlarının ne kadar önemli olduğu kavranmalıdır. Engelsiz peyzaj tasarımlarında farklı ihtiyaçları bulunan bireylerin alandan herkes ile eşit şekilde faydalanması sağlanmalıdır. Toplumla sağlıklı karar verebilen, mutlu, sağlıklı davranışlar sergileyen bireylerin kazandırılmasında en önemli dönemi oluşturan çocukluk döneminde oyun ve oyun alanları çocuk gelişiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle çocuk oyun alanlarının tek tip donatı elemanlarından ziyade peyzajın doğal öğelerinden faydalanılarak düzenlenmesi çocuklara doğa bilincinin aşılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca su, kum ve toprak ile yaratılan oyun alanları çocukların hem kendi oyunlarını hem de diğer çocuklarla oyun kurabilmesini sağlayacak, doğanın

iyileştirici gücünden de faydalandırılabilir. Çocuk oyun alanlarının engelli bireyleri dikkate alarak tasarlanması engelsiz tasarımların sadece isimlerinde kalmasını değil ölçü, form ve engellilerin fiziksel yeteneklerine uygun şekilde tasarlanmasıyla da daha nitelikli alanların oluşması sağlanabilecektir. Böylece sosyalleşebilen, yaşam kalitesi yükselebilen, dış mekanı daha rahat kullandığı için özgüveni artabilen, hayal dünyası güçlenebilen çocukların topluma kazandırılması sağlanabilecektir. Bu noktada sağlıklı ve üretken bir gelecek nesil yetiştirilebilmesi için yerel yönetimlerin de çocuk oyun alanlarına bilinçli şekilde yaklaşması ve gereken önemi vermesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ADA, 2010. 2010 ADA Standards for Accessible Design.
https://www.ada.gov/2010ADASTandards_index.htm
- Aksoy, Y.(2011). Çocuk Oyun Alanları Üzerine Bir Araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon İlleri Örneği. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi 3(6): 82-106.
- Alkan Meşhur, HF., Tekin, M. (2018). Evrensel Tasarım Yaklaşımının Şehir Planlama Disiplini Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi. Online Journal of Art and Design, 6(5): 94-111.
- Arslan Muhacir, ES., Yavuz Özalp, A.(2016). Planlama ve Tasarım Süreçleri Bağlamında Çocuk Oyun Alanlarına İlişkin Temel Kalite Kriterlerinin Belirlenmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 17(2): 220-230.
- Ayan, S., Ulaş, M.(2015). The Examination of Playground Equipments which are Used in Turkey according to the Models in Developed Countries. Route Educational and Social Science Journal 2(3): 130-145.
- Bayraktaroğlu, B., Büke, A.(2015). Çocuk Oyun Alanlarının Evrensellik Ölçütleri Açısından İncelenmesi: Fenerbahçe-Pendik Sahil Şeridi Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi 3(3): 575-582.
- Beckwith, J.(1988). Playgrounquipment: A Designer's Perspective. DocumentResume SP 030 067 Bruya, Lawrence D., Ed. Play Spaces for Children: A New Beginning. Improving Our Elementary School Playgrounds. Volume II, 57.
- BM,(2004). Accessibility for the Disabled a Design Manual for a BarrierFree Environment. <https://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/>
- Çelik,A., Ender, E., Seyidoğlu Akdeniz, N.(2015). Engelsiz Parklarda Peyzaj Tasarımı. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi 8(2): 05-11.
- Deretarla Gül, E.(2012). Ailelerin çocuk bahçelerine ve çocuk bahçelerindeki materyallere bakış açılarının değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3:261-274.
- Duman, G., Koçak, N., (2013). Çocuk Oyun Alanlarının Biçimsel Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(1): 64-81
- Emmett, M.(2012). Universally Designed Playgrounds: An Outdoor Play PlaceForAll. https://soundideas.pugetsound.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1039&context=ms_occ_therapy (Erişim: 10.06.2019)
- Pouya, S., Demir, S., Demirel, Ö.(2017). Engelli Çocuklara Yönelik Oryantiring Oyunları. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 17(4): 608-618.
- Powell, EC., Ambardekar, EJ., Sheehan, KM.(2005). PoorNeighborhoods: SafePlaygrounds. Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine 82(3): 403-410.
- Soltani, SHK., Abbas, MY., Awang, MB.(2012). Disabled Children in Public Playgrounds: A pilot Study. Procedia-Social and Behavioral Science 36: 670-676.
- Sungur, A.,Czaplinska, P.(2018). Designing Playgrounds for All. Megaron 3(3): 459-469.
- Tavşan, F., İsmailoğlu, S., Ergun, B.(2018). Restoranlardaki Kapalı Çocuk Oyun Alanlarını Fiziksel Çevre Koşullarına İlişkin Değerlendirme. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 11(59): 568-576.
- TUİK,(2015). 2011 Nüfus ve Konut Araştırmaları. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

- Unicef,(1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme> (Erişim: 16.06.2019)
- Uslu, A.,Shakouri, N.(2012). Engelli Çocuklara Dost Oyun Alanı ve Dış Mekan Tasarımı. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 28(5): 367-374.
- Uslu, A., Şahin Körmeçli, P., Güneş, M.(2017). Engelsiz Çocuk Oyun Alanlarının Evrensel Tasarım İlkelerine Göre İrdelenmesi: Ankara Örneği. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 6. Peyzaj Mimarlığı Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt II, 104-118 s.
- Ustad,(2013). Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu. Dünya Engelliler Vakfı, 193s.
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9260/mod_resource/content/0/engelliler-icin-evrensel-standartlar-kilavuzu.pdf
- Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler El Kitabı,(2011). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Genel Yayın No: 49, 125s. <http://tourismforall.org.tr/Documents/Yerel-Yönetimler-İçim-Ulaşılabilirlik-Temel-Bilgiler-Teknik-El-Kitabı.pdf>
- Yılmaz, S., Bulut, Z.(2002). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama ve Tasarım İlkeleri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 3:345-355.
- Yüce Eşkil, Ö.(2011). Engelliler için Dış Mekan Tasarım Özellikleri Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksel Lisans Tezi 321s